

Kapittel 10

Veien videre

Mitt utgangspunkt og mål har hele tida vært å finne alle de svarene vi kan klare å avdekke om hva som hendte og hvorfor det hendte – og hvorfor sentral informasjon har vært holdt tilbake. Da jeg sammen med overlevende Anders Helliksen og etterlatt datter Merete Haslund etablerte Kielland-nettverket i 2017, ble formålet formulert slik:

«Kielland-nettverket vil arbeide for åpne høringer og en ny gransking av Kielland-katastrofen i 1980.»

Hvordan oppnår vi det?

Ny granskingskommisjon?

Vi krevde fra dag én ny gransking, men unngikk begrepet «kommisjon». Det er flere grunner til dette.

For det første er det tung og omfattende erfaring fra kommisjoners gransking av havarier i Skandinavia. Som vi har sett er det mange gode grunner til å kritisere kommisjonens arbeid etter Kielland. Riksrevisjonen har kritisert en lang rekke forhold og mangler ved denne granskinga.

I 1990 havarerte «Scandinavian Star», der 159 mennesker omkom. Her ble det også nedsatt kommisjoner, i Norge og Danmark. Også her ser vi omfattende kritikk både av politietterforskning og kommisjonsrapporter.

I 1994 havarerte «Estonia», igjen en passasjerferje som gikk mellom Sverige og Estland. Her døde hele 854 mennesker. Igjen var kommisjoner i sving, og igjen ble det sterk kritikk. Kritikken kom i første rekke fra etterlatte og overlevende.

Hva er det med nordiske havarier?

Og hva er det med disse ad hoc-kommisjonene, som stadig roter ting til?

For det andre er kommisjoner strengt regulert. Når vi har krevd «åpne høringer», er dette i strid med det norske regelverket for kommisjoner, der prinsippet om «utsatt offentlighet» gjelder. Da Riksrevisjonens rapport skulle behandles i Stortinget i 2021 mente vi at det kunne

opprettes et granskingsutvalg med andre regler. Vi ville ha åpenhet, vi ville sikre at både etterlatte, overlevende og fagbevegelsen fikk plass i dette utvalget. Kontrollkomiteen, som vi hadde en god dialog med, opplyste oss om at dette ikke gikk. Skulle ulykka granskes på nytt, måtte det strenge regelverket anvendes.

Det finnes et godt eksempel på hvordan det kan gjøres. I 1988 omkom 167 personer etter en eksplosjon og en omfattende brann på plattformen «Piper Alpha» på britisk sokkel. I begge tilfeller – Kielland og Piper Alpha – ble det satt ned nasjonale granskingskommisjoner. Forskjellen var at i Norge hadde Kielland-kommisjonen et begrenset mandat, og holdt granskinga lukket. Den britiske regjeringen derimot meldte umiddelbart etter Piper Alpha-ulykka at det ville bli gjennomført en offentlig høring for å avklare omstendighetene rundt og årsakene til ulykka. Den norske tilnærminga var altså lukket, mens den britiske var åpen. Arbeidet ble ledet av den skotske dommeren William Cullen, og åpne høringer var en sentral metode i granskinga.

Mens den norske Kielland-kommisjonen var politisk oppnevnt, var Piper Alpha-kommisjonen oppnevnt av domstolen. Det samme var tilfelle med den franske ekspertkommisjonen som gransket Kielland. Mens den lukkede norske Kielland-kommisjonen lekket informasjon underveis til de norske partene, hadde både den franske Kielland-kommisjonen og den britiske Piper Alpha-kommisjonen en rettslig forankring. Dette sikret kontradiksjons-prinsippet, der alle parter slapp til på lik linje. Piper Alpha-kommisjonens åpenhet gjennom offentlige høringer sikret at nye problemstillinger og kritiske spørsmål ble behandlet grundig underveis i prosessen. Den amerikanske operatøren Occidental ble kastet ut av Nordsjøen etter omfattende og åpen kritikk. Og resultatet og konklusjonene ble akseptert av alle parter, også av de etterlatte.

På et Kielland-seminar i 2022 uttalte den kjente fransk-norske advokaten Eva Joly at regelverk og lover kan endres. Og hun har selvsagt rett. Stortinget har makt og myndighet til å endre lover og vedta nye lover. Det er dette som er et parlaments viktigste oppgave. Stortinget kan i prinsippet vedta å endre dagens praksis og bruke Piper Alpha-granskinga som modell.

Men så langt har vi altså ikke kommet. For å komme dit må det først etableres nye fakta. Og det arbeidet er i gang gjennom Dokumentasjonsprosjektet.

Dokumentasjonsprosjektet

Dette prosjektet er beskrevet i et eget kapittel, og innebærer store muligheter for å finne flere svar. Den store fordelen med dette prosjektet er åpenheten og deltakelsen av etterlatte og overlevende gjennom samarbeidet mellom Norsk Oljemuseum og Kielland-nettverket.

Prosjektet varer til ut 2024 og har et budsjett på 8 millioner kroner. Utfordringa for Kielland-nettverket blir hvordan arbeidet kan videreføres etter prosjektperioden.

De franske arkivene

Advokat Eva Joly har de siste månedene reist fram og tilbake mellom Paris og Stavanger, og brukt mesteparten av tida på Kielland-havariet. Hun er engasjert av Universitetet i Stavanger som gjennomfører arkivsøk etter avtale med Dokumentasjonsprosjektet ved Norsk Oljemuseum. Eva Jolys erfaring som advokat og dommer med mange tiårs arbeid i Frankrike, gir henne et godt utgangspunkt for å lete fram franske arkiver knyttet til Kielland.

Søksmålet som Phillips og de norske partene anla mot de franske konstruktørene og verftet endte som kjent med et forlik. Dette forliket innebar i praksis at de norske partene tapte. Men hva ligger bak dette forliket, som ble hemmeligstemplet fram til 2051? Hvilke dokumenter ble lagt på bordet i disse forliksforhandlingene?

Nå har Joly skaffet seg tilgang til mange tusen sider med dokumenter som kan kaste nytt lys over ansvarsforholdene, men som ble oversett av både politiet og granskingskommisjonen.

«Dette er veldig viktige dokumenter som er funnet i Frankrike. Vi finner ikke denne dokumentasjonen i Norge», sier historiker og professor ved Universitetet i Stavanger, Marie Smith-Solbakken.¹⁶⁷

Den tidligere korrupsjonsjegeren Eva Joly håper og tror at arkivfunnene i Frankrike skal resultere i ny kunnskap og bedre innsikt. Joly mener sakskomplekset er et vepsebol av ansvarsfraskrivelse, dobbeltroller og andre forhold som har blitt feid under teppet, blant

---

¹⁶⁷ Dagens Næringsliv 18.3.2023

annet fordi mange mektige instanser hadde sterke interesser i at enkelte forhold aldri måtte problematiseres.

«Her er det noen som har valgt dollarene fremfor sikkerheten. Og de er aldri blitt stilt til ansvar», sier Joly.¹⁶⁸

De underliggende franske dokumentene stammer fra konstruktøren av plattformen, Confédération Française des Entreprises Métalliques (CFEM). Det franske flaggskipsselskapet, som er etterkommer av selveste Eiffel, ble nasjonalisert av Mitterand i 1982, før det ble reprivatisert i 1986. Arkivene fra denne fireårsperioden er dermed offentlige arkiver. Eva Joly har fått tak i disse arkivene, og søker videre etter arkivene fram til 1991, da forliksavtalen ble inngått. Arkivene bekrefter at ulykka har flere årsaker.

I tillegg til arkivsøk og engasjementet ved UiS, har Eva Joly valgt å arbeide som advokat for Kielland-nettverket sammen med advokatselskapet SANDS. Eva Joly mener arbeiderne har betalt en høy pris for at Norges oljeeventyr skulle kunne fortsette. Hun mener staten burde kompensert ut fra hensynet til rimelighet, for erkjent svikt, unnlatelser og unnfalldenhet fra myndighetene. Parallellene mellom Kielland og pionerdykkerne er tydelig, og advokatene mener dette bør danne grunnlaget for en statlig kompensasjonsordning.

«Her er det folk som har betalt med livet sitt, med sin helse, med uendelige lidelser, med ødelagt liv. I en periode hvor Norge tjener et statsbudsjett ekstra på olje- og gasspriser i året synes jeg de kunne ha gjort denne gesten overfor de som har gjort dette mulig», sier Joly til Dagens Næringsliv.¹⁶⁹

De norske arkivene

I gjennomgangen av de 89 spørsmålene har vi sett at manglende innsyn i private arkiver er og blir en stor hindring for å finne flere svar. Phillips, Veritas og Storebrand er alle private virksomheter som har valgt å nekte innsyn i arkivene. Det samme gjelder verftet CFEM og konstruktøren Forex Neptune.

Eva Jolys innsats gir for første gang mulighet for innsyn og undersøkelser av franske arkiver. Eva Joly og hennes kolleger gir seg ikke, og fortsetter søket etter dette

---

¹⁶⁸ Dagens Næringsliv 18.3.2023

¹⁶⁹ Dagens Næringsliv 18.3.2023

underlagsmaterialet. Like standhaftige må vi være for å sikre innsyn i de norske arkivene. Det er åpenbart urimelig å nekte innsyn som kan bidra til å avklare mange spørsmål knyttet til vår største industriulykke.

Cold case og rettslige prosesser

KRIPOS ved Seksjon for alvorlige og uløste saker – også kalt «cold-case-enheten» – har de seinere årene arbeidet med gamle saker. Hva skal til for at Kielland-ulykka skal kunne tas opp av denne seksjonen? Riksrevisjonens kritikk av den norske kommisjonens arbeid og politiets etterforskning har åpenbart ikke vært nok til at KRIPOS på egen kjøll har åpnet saken. Er det mulig å tenke seg at etterlatte og overlevende stevner staten for retten, med utgangspunkt i den sterke kritikken av myndighetenes håndtering av Kielland-ulykka? Det kan også være aktuelt å stevne Veritas og flere av de private aktørene for retten, for å sikre innsyn i arkivene.

Så langt har ikke disse mulighetene blitt vurdert av Kielland-nettverket. Men jeg ser ikke bort fra at dette kan være en av flere mulige strategier for å finne flere svar.

Etterlattes og overlevendes egen forskning?

Etterlatte og overlevende har gjennom Kielland-nettverket tatt initiativ til forhandlinger med norske myndigheter om en oppreisningsordning tilsvarende den ordninga som ble vedtatt og gjennomført for pionerdykkerne. Regjeringa har så langt avvist dette initiativet.

Begrunnelsen er at Stortinget ikke har vedtatt en slik ordning. Vi arbeider nå videre med Stortingepartiene for å prøve å få dette til.

Kielland-nettverket har vedtatt å opprette et eget Forskningsfond. Dersom vi oppnår en oppreisningsordning, er det en god del av de berørte som har uttrykt at de kan tenke seg å overføre en del av oppreisningsoppjøret til et slikt forskningsfond – for å finne flere svar. Det kan også finnes andre som ønsker å tilføre Forskningsfondet midler, slik at ny forskning kan finansieres når Dokumentasjonsprosjektet er avsluttet.

Dette er foreløpig luftige tanker, som avhenger av mange forhold. Forskning og gransking er nær beslektet. Dersom vi skal få til en framtidig ny offentlig gransking, må vi kunne legge på bordet enda mer og sterkere dokumentasjon på behovet for en ny gransking.

Samtidig må vi vurdere om saken er best tjent med en ny offentlig gransking – eller en ny gransking som gjennomføres direkte av de berørte.

Time will tell.

Referanseliste

- Dahle, Emil Aall. Referat av foredrag på Kielland-nettverkets forskningsseminar i 2017 (ISBN978-82-690983-0-3).
- Fanebust, Frode. 2022. *Katastrofe og korrupsjon*. Oslo: Res Publica.
- Fransk ekspertkommisjon, Rapport 1985. Norsk oversettelse 2021, Oslo: Riksrevisjonen
- Gjønnnes, Jon og Przemyslaw. T. Zagierski. 1984. «Report 84-09». Fysisk institutt ved Universitetet i Oslo.
- Grong, Tor. 1986. STF F87082 (studier av D4-fragmenter). Trondheim: SINTEF.
- Hansen, Gudny (red.), «Hva skjedde med Kielland?» Kielland-nettverkets mannskapsseminar 2018 (PDF)
- Lian, Bjørn. 1980. «Ulykken med Alexander L. Kielland. Materialtekniske undersøkelser», Statoils Materiallaboratorium.
- Mitsem, Pål. Blogg: <http://www.mitsem-blogg.com/421491453>
- Müller, Kjell og Jan Ketil Solberg. 1986. STF34 A86122 (studier av D4-fragmenter). Trondheim: SINTEF.
- Nilsen, Bjørn. 1984. *Gjenferd i Nordsjøen*. Oslo: Cappelen.
- NOU 1981: 11. «Alexander L. Kielland-ulykken». Oslo: Universitetsforlaget.
- NOU 1983: 53. «Alexander L. Kielland-ulykken, Tilleggsuttalelse». Oslo: Universitetsforlaget.
- Reme, Kian. 2021. *Kampen om Kielland*. Stavanger: Hertervig Forlag.
- Reme, Kian. 2018. «Mannskapsseminar», ansatte i Stavanger Drilling. PDF.
- Riksrevisjonen, Dokument 3:6 (2020–2021). «Rapport. Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes arbeid med Alexander L. Kielland-ulykken». Vedlegg 9.
- Rysst, Hilde-Marit (red.) og Mette Møllerop (red.). 2020. «40 år etter Kielland – Er det på tide å glemme?» Oslo/Stavanger: SAFE Magasinet, april.
- Skretting, Tommas Torgersen. 2019. *Alexander Kielland-ulykken, Tragedien, spillet og hemmelighetene som kunne veltet en oljenasjon*. Oslo: Kagge Forlag.
- Smith-Solbakken, Marie (red.), Hans-Jørgen Wallin Weihe, Christer D. Daatland, Tord F. Paulsen, Ellen Kongsnes og Else M. Tungland. 2016. *RÅOLJE I, Alexander L. Kielland»-ulykken – hendelsen, etterspillet, hemmelighetene*. Stavanger: Hertervig Akademisk.
- Smith-Solbakken, Marie (red.), m.fl: *Minnebanken* i fem bind, Stavanger: UiS Scholarly Publishing Services. DOI: <https://doi.org/10.31265/>
- Smith-Solbakken, Marie og Hans-Jørgen Wallin Weihe, «Alexander L. Kielland-ulykken 1980, Fortielsen og forbitrelsen.» *Arbeiderhistorie* 1/2019, s 189ff. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.2387-5879-2019-01-11>.

Smith-Solbakken, Marie og Hans-Jørgen Wallin Weihe, «Mayday, mayday Kielland, velter».

Arbeiderhistorie 1/2021 ss. 155-180, Idunn, note 3. DOI:

<https://doi.org/10.18261/issn.2387-5879>

St. meld. 67 (1981/82), «Ulykken med plattformen Alexander L. Kielland».

Tagesen, Dan. 1984. *Fra havari til snuing*. Stavanger: Dreyer Bok.

Tungland, Else M. 2018. *Rederidynastiet – Carsten Gowart-Olsen om familierederiets vekst og fall*. Stavanger: Jæren Forlag.

Tungland, Else, Marie Smith-Solbakken og Ellen Kongsnes. 2020. *Kielland – basert på historien til de som var der*. Stavanger: Kielland-nettverket.

Weihe, Hans-Jørgen Wallin (red.), *Kielland-nettverkets forskningsseminar 2017*, ISBN 978-82-690983-0-3

Østlund, Ole, *Sabotasjen mot Kielland*, Trondheim, 1992, Falk Forlag.

Stavanger Aftenblad Magasinet: «Kiellands dype hemmelighet», 28. oktober 2016

Stavanger Aftenblad Magasinet: «Kiellands rungende taushet», 6. januar 2018

Artikler Stavanger Aftenblad og andre medier

Kielland-nettverkets Facebook-side, <https://facebook.com/nygransking>

Kielland-nettverkets høringsnotat til kontrollkomiteen, mars 2021

Kielland-nettverkets 89 spørsmål til Riksrevisjonen, juni 2019

Navneregister